

ב"ה

פרשת בהעלותך

קל נא רפא נא לה
בהעלותך יב, יב.

תשובה תורה ותפלה - הצד השווה שבהן

דבר פלא שרואים שיש דמיון ושוויון בין שלושת הענינים דתשובה תורה ותפלה:

בנוגע לתשובה - העיקר הוא עזיבת החטא, שיגמור בלבו כו', שזהו ענין שבמחשבה; וביחד עם זה, צריך להיות גם ענין הדיבור - וידוי דברים, ולא עוד אלא שבמנין המצוות ^[1] מונה הרמב"ם דוקא את ענין הדיבור שבתשובה, ולא את ענין המחשבה שבזה.

וכן בנוגע לתורה - העיקר הוא הבנה והשגה, והראיה מהפסק דין של רבינו הזקן בשולחן ערוך סימן נ' ^[2], ש"אם אומר המְשַׁנֵּה ואינו מבין אינו נקרא לימוד כלל", ובמילא אינו יכול לברך על זה ברכת התורה (ורק בנוגע לתורה שבכתב יש גדר ודין מיוחד, ששייכת גם למי שלא ידע מאי דקאמר ^[3]), ואף על פי כן, אם הלימוד הוא במחשבה ועיון בלבד, הרי אף שמבין היטב, ועד שהגיע "לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא" ^[4], הנה כל זמן שהלימוד לא בא בדיבור, אסור לו לברך "אשר בחר בנו... ונתן לנו את תורתו", כיון שאין זה הענין דלימוד התורה. ובנוגע למנין המצוות, נמנה דוקא הדיבור בתורה, ולא ההבנה וההשגה ^[5].

וכן בנוגע לתפלה: עיקר ענין התפלה הוא "עבודה שבלב" ^[6], כמו שכתב הרמב"ם בריש הלכות תפלה: "מצות עשה להתפלל בכל יום... שנאמר ^[7] ולעבדו בכל לבבכם.. עבודה שבלב זו תפלה", ומובן ש"לב" שייך להבנה והשגה דוקא (ולא לדיבור). וכן פוסק הרמב"ם (מיוסד על גמרא מפורשת ^[8]) בנוגע ל"כוונת הלב" בתפלה, ש"כל תפלה שאינה בכוונה (דהיינו ^[9] ללא הכוונה הכללית ד"דע לפני מי אתה עומד" ^[10]) אינה תפלה";

ואף על פי כן הפירוש של תפלה (מלשון "ויפִלֵּל" ^[11]) בכל מקום בתורה שבכתב הוא - ענין של דיבור, שלכן צריכה להיות התפלה בדיבור דוקא, ואדרבה: אם הוציא בשפתיו ולא כיון לבו, יצא ידי חובתו (מלבד פסוק ראשון של קריאת שמע וברכה ראשונה של שמונה עשרה (ברכת אבות), ובזמן הזה, מקילים גם בענינים אלו, כפסק דין השולחן ערוך) ^[12], ורק כמה פרקים לאחרי התחלת הלכות תפלה כתב הרמב"ם ש"כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה".

וזהו הצד השווה שבתורה תפלה ותשובה - שעיקר ענינם לכאורה הוא מחשבה, ואילו במנין המצוות נכלל דוקא ענין הדיבור שבהם.

וכמו כן מצינו צד השווה ביניהם בנוגע להשיעור - שיש בזה שתי קצוות, מהשיעור למטה ועד להשיעור למעלה:

בנוגע לתשובה - הנה השיעור למטה הוא "עזיבת החטא בלבד", שענין זה יכול להיות על ידי אמירת תיבת אחת: "חטאתי", או אפילו ללא דיבור כלל, אלא רק על ידי הרהור תשובה שהוא בשעתא חדא וברגעא חדא

[13] , וכדברי הגמרא [14] שהמקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור הרי זו מקודשת, ובשביל זה מספיק גם משך זמן של אמירת "הרי את מקודשת לי";

ולאידך גיסא, הנה בשביל שלימות התשובה, ישנו השיעור למעלה באריכות גדולה - כפי שמביא רבינו הזקן [15] "שהיו מתענים תעניות הרבה מאד כו", וכן ריבוי קרבנות, כפי שמצינו שבבא בן בוטא היה מביא בכל יום אשם תלוי [16], כך, שעל פי חשבון צדק, לא די בכל "אילי נביות" [17] לכפר על כל הענינים, כמבואר בספרי מוסר, ומובן גם בפשטות, שהרי כל אחד ואחת מישראל היה זקוק לתמיד של שחר שמכפר על עבירות הלילה ותמיד של בין הערביים שמכפר על עבירות היום [18], ובפרט בנוגע לשלושת העבירות שאין אדם ניצול מהם בכל יום, הרהור עבירה וכו' [19].

וכן בנוגע לתפלה: איתא בגמרא במסכת ברכות [20]: "מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני רבי אליעזר, והיה מקצץ יותר מדאי, אמרו לו תלמידיו, כמה קצצן הוא זה, אמר להם, כלום מקצץ יותר ממה רבינו, דכתיב [21] א-ל נא רפא נא לה" - שזוהו השיעור למטה, שהוא קטן ומצומצם ביותר; ולאידך גיסא, "מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני רבי אליעזר, והיה מאריך יותר מדאי, אמרו לו תלמידיו, רבינו, כמה ארךן הוא זה, אמר להם, כלום מאריך יותר ממה רבינו כו", ועד שישנו השיעור למעלה שעל זה אמרו [22] "ולנאי שיתפלל אדם כל היום כולו".

ועל דרך זה בנוגע לתורה: לימוד התורה צריך להיות באופן ד"והגית בו יומם ולילה" [23], ועד שאפילו אם יש שעה אחת ביום ש"אפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק", הנה "עליו דרשו רבותינו ז"ל [24] . . . הקצת [25] תכרת וגו'" (בעולם הזה ולעולם הבא), כפי שמביא רבינו הזקן בהתחלת ספר התניא, ועד שישנו מעמד ומצב של לימוד התורה באופן ש"לא פסיק פומיה מגירסא", ורק אז יכול להיות בדרגת "בינוני", כמובן מדברי הגמרא בסוף ברכות [26] "אמר רבה כגון אנא בינוני", והרי רבה היה במעמד ומצב ש"לא פסיק פומיה מגירסא" [27].

ולאידך גיסא, תינוק שנשבה לבין העובדי כוכבים, או עם הארץ וכו', יוצא ידי חובתו על ידי פסוק אחד שחרית ופסוק אחד ערבית, ולא עוד אלא שקיים מצות "והגית בו יומם ולילה", או "לא [28] ימוש ספר התורה הזו מפיך" [29] והרי "לא ימוש גו' והגית גו'" מורה (לא על ענין קטן ומצומצם, אלא) על כל הרחבות של לימוד התורה!

קטע משיחת יט כסלו, רשימת השומעים בלתי מוגה.
תו"מ ה'תשכ"ט חוברת ג ע' 30.

[1] מ"ע עג.

[2] ס"ב. וש"נ.

[3] הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב.

[4] יומא כו, א.

[5] ראה גם לקו"ש חל"ה ע' 20 הערה 27 חל"ט ע' 168.

[6] תענית ב, א.

- [7] עקב יא, יג.
- [8] הל' תפלה פ"ד הט"ו.
- [9] ברכות ל, ב - ראה כס"מ שם.
- [10] ראה לקו"ש חכ"ב ע' 118 הערה 36. וש"נ.
- [11] ראה ברכות כח, ב. תהלים קו, ל. וראה ברכות ו, ב. וש"נ.
- [12] ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסק"א. וש"נ.
- [13] זח"א קכט, סע"א.
- [14] קידושין מט, ב. וראה או"ז סקי"ב.
- [15] רמב"ם הל' אישות ספ"ח. טושו"ע אה"ע סל"ח סל"א.
- [16] אגה"ת פ"ב.
- [17] כריתות כה, א (במשנה).
- [18] ראה ר"ה יז, ב. ב"ק צב, א. רמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ה ה"ט.
- [19] תנחומא פינחס יג. ועוד (הובא באגה"ת פי"א).
- [20] ב"ב קסד, ב.
- [21] לד, סע"א.
- [22] בהעלותך יב, יג.
- [23] ברכות כא, א. וש"נ.
- [24] יהושע א, ח.
- [25] סנהדרין צט, סע"א.
- [26] שלח טו, לא.
- [27] סא, ב.
- [28] ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ג ס"ב (תו"מ חל"ה ע' 50).
- [29] מנחות צט, ב.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח זוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צבייה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה